

Književna poročila.

Milan Pugelj, Mali ljudje. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. V Ljubljani 1911. 8°. 236 str. Cena broš. 3 K, vez. 4 K.

Naši Dolenjci so dobrodušni ljudje, veseli in zgovorni; čemernih puščob med njimi ne najdeš izlepa. Tista košata samosvojost Gorenjcev jim je tuja. Dolenjec je v družbi vesel, rad zapoje, še rajši pa govori o vsem mogočem, kar mu šviga po bistri glavi. Govori zato, da se igra z besedo in da se smeje tisti čudni napol resnobni, napol norčavi zmesi, ki se mu sama usiplje na jezik in mora na dan. Pa naj tudi govori o žalostnih dogodkih, Dolenjec ne govori s pobitostjo, ki mori besedo, marveč ogleduje celo tragičen slučaj v rožni luči. Tudi ni, da bi si z razglabljanjem težavnih in globokoumnih življenskih problemov ubijal glavo. Njegov razgovor je kakor potoček, ki jadrno žubori po strugi in ne dela globokih tolmunov. Dolenjci se radi šalijo in se zbadajo, vendar njih zbadanje ne žali in ne rani duše. Lahkotna, kakor njih govor, je tudi njih življenska filozofija. — V takih okoliščinah je zrastel Milan Pugelj in ž njim njegov pripovedovalni talent. In ker piše, kakor mu narekuje njegov nepokvarjen dolenjski značaj, so tudi osebe njegovih novel, povesti in črtic pristni Dolenjci. Sami mali ljudje so to, kmetje, hlapci, dekle, organisti, malomeščani, študentje, mali uradniki; včasih portretira tudi to ali ono grajsko figuro z nešteti dolenjskih graščin. Pripoveduje lahkotno, z dobrodejnim solnčnim humorjem in ravno zadosti zanimivo, da mu sledimo z veseljem. Kakor so vsakdanje njegove osebe, tako preprosto je dejanje: brez zamotanih zapletljajev se razvija z logično preprostostjo, ne zastaja, pa tudi ne prehitava. Čitatelj se ob Pugljevih spisih počuti prijetno, kakor da je doma med domačini, in prav zato je njegovo zanimanje za te preproste dogodke tem večje. Zdi se nam, da čujemo nekoga, ki nam vse te zgodbe pripoveduje, ne čutimo namreč osebnosti avtorjeve. Pugelj pripoveduje živahno in nazorno; nepotrebnih besed ne stavlja izlepa, razen, ko bi rad kaj prav posebno poudaril. V tem slučaju je včasih brez potrebe gostobeseden, tako n. pr. (str. 70): „Mislil je nekaj svinčenega, težkega, morečega, kar je vleklo in tiščalo k tlom, k zemlji in dalje vanjo in v grob in še globlje“; ali pa (str. 79): „Postal je od včeraj do danes potepuh, izgubljenec, postopač, klativitez“. — Osebe, krajino, situacijo očrta s par krepkimi izrazi tako točno, da se pred domišljijo pojavijo s konkretno določnostjo svojih obrisov, podrobnosti pa si lahko izlika sama. Dialogov ni dosti; kar jih je, so spretno razmotani, zabavni in mnogokrat duhoviti. Duhovite in včasih pesniške pa so Pugljeve primere, nekaka dolenjska specijaliteta. Sploh ima vsa devet črtic in novelic obsegajoča knjiga svoj poseben značaj, noto pristnega dolenjskega pokolenja. Nekateri spisi so bili že priobčeni, pa jih je pisatelj sedaj nekoliko predelal, nekaj pa je povsem novih. Najlepša je pač „Zimska pot“, po kateri je tudi posneta naslovna slika Maksima Gasparija. Največ dovtipnosti se skriva v „Hlapcu“ in prav šegavi novelici o mladem, nerodnem študentu „V letih nerodnih“. Čedna satira na samoljubje pikolovskih učenjakov je „Pismouk“; nekaj za naše slovstvo posebnega je iz živalskega življenja zajeta zgodba vranje rodbine („Vrane“), ki me nekoliko spominja na Kiplinga. — Posamezni odstavki so po svoji vsebini kakor po svojem prozornem in lepem slogu kakor nalašč, da jih sestavljalci naših šolskih čitank

sprejmejo med berila. Lepo, zabavno, povsem domačo slovensko knjigo prav odkritosrčno priporočam vsakomur, kdor ima zmisel za zdrav humor in ne zavrača lahkotnega štiva.

Fr. Kobal.

Josip Jurčič, Deseti brat. Roman. Ilustriral Ivan Vavpotič. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. Slovenskih Večernic 65. zvezek. 1911. 8°. 224 str.

Družba sv. Mohorja je bratovščina, ki deli svojim članom odpustke in molitvenike. Prvih je deležen zaradi nevestnega izpolnjevanja pogojev malokdo, drugi prihajajo leto za letom v hiše članov. Sicer nisem čisto proti obdarovanju članov z molitveniki, ker vem, da jih zahteva mnogo članov in da so ob jezikovni meji često edina slovenska knjiga, ki pride našim ljudem v roke in jim priča, da se tiskajo tudi v tem zaničevanem jeziku knjige. Povedati hočem le, da je kazala Družba sv. Mohorja do zadnjega časa najboljšemu delu naših pisateljev neprijazno lice. Med vesela znamenja, ki kažejo, da zapušča Družba svoje dosedanje preozkosrčno stališče, spada tudi izdaja Jurčičevega „Desetega brata“.

Kakor javlja dr. Fr. Kotnik v Apihovem nekrologu, sta jo priredila profesorja Apih in Podboj. Ker je umrl prvi 19. januarja 1911, je opravil večino dela najbrže zadnji. Družbin „Deseti brat“ ni torej ponatis, ampak ljudska izdaja, prirejena po Levčevi iz l. 1882., oziroma po drugem, izpremenjenem natisu iz l. 1902. in po izdaji Janežičevega „Cvetja“ iz l. 1866. — Ljudske izdaje niso namenjene znanstvenim svrhám, zato sodim o njih: črtanje stavkov ali odstavkov in izpreminjanje jezika je dovoljeno, če je v resnici potrebno. Nikdar pa ne sme izgubiti zaradi tega delo na svoji pristnosti, na svojem koloritu.

Ker je pa hotela imeti Družba — baje iz tiskarskih ozirov (gl. Glasnik Družbe sv. Mohorja!) — sodo število tiskovnih pol, zato je črtala čez potrebe škofijske cenzure, da je dobila ravno 224 strani, t. j. 14 pol. Da ni mogel uiti omenjeni cenzuri sledeči stavek v Martinkovi molitvi: „Saj si mi dal s pametjo tudi neumnost; saj si vedel, kakov bom in kako se mi bo godilo, predno si me ustvaril“, mi je umljivo, ne razumem pa, zakaj je moral odleteti uvod XIV., del XIX. in konec XX. poglavja. To so sama za Jurčiča značilna mesta, kakor so posamezni izpuščeni stavki in izrazi, n. pr. „pete bo iztegnil“ (XVI. pogl.). Zaradi jasnosti mi je žal za črtano mesto XXV. poglavja, kjer modruje Krjavelj o pameti svoje kože i. t. d. Odpadla je pesem XI. poglavja: „Sedel sem v mislih pri potoku...“ in zaman iščem posameznosti, s katerimi je označil Jurčič svoje osebe ali kraje. Čokat život n. pr. spada h Krjavljevi oznaki enako kot zabuhel obraz in male, žive oči; pri grajski hiši bi obdržal jaz rajši rdečo streho in zeleno drevje kakor obsevajoče solnce in pri Krjavljevi hiši bi ne črtal ničesar. Če je odvzela stroga cenzura v V. poglavju župniku kljukasti nos in srebrne naočnike, ter ga prekrstila iz dedca v moža, naj bi mu prikrla še kuharico!

V jezikovnem oziru kaže Družbin „Deseti brat“ precej izprememb. Prireditelja sta razvezovala zamotane stavke, izpreminjala besedni red in oblike ter zamenjavala izraze. Da sta prevedla tuje citate, ju moram pohvaliti. Nista pa dosledna; ponekod sta izpremenila potrebne stvari, ponekod sta popravljala, če sta smatrala to le za dobro. Zato pa nista opazila vsega, kar bi morala popraviti, ker sta se že lotila tega posla. Tako je marsikaj izpremenjeno, kar bi lahko ostalo, a marsikaj je ostalo, kar je potrebno poprave. Nikakor ne odobravam, da sta prelevila fajmoštra v župnika. Tako moderniziranje greši zopet kolorit romana. Ohranila pa sta izraze, kakor frakeljček, farni šomošter. Za zgled, kako oprezen bi moral biti vsak tak prireditelj, navajam